

Râbîta

Sözlükte “bağlamak” manasındaki “râbîta” kökünden türeyen ve “iki şeyi birbirine bağlayan ip; alâka, bağ, münasebet” anlamlarına gelen râbîta kelimesi tasavvufta sâlikin gönlünü kâmil bir mürşide bağlaması, onun sûret ve sîretini (hem yüzünü hem ahlâk ve davranışlarını) düşünmesini ifade eder. Tasavvuf tarihinde önceleri şeyhi sevmek, kalbini ona bağlamak, bu sayede ondan feyiz almak ve davranışlarını taklit etmek gibi uygulamalar bulunurken zamanla bunlar şeyhin sûretini düşünme şeklini almıştır.

Sûfilere göre râbîta, kalbi dünyevî düşüncelerden temizlemek ve korumak, mürşidin ruhaniyetinden feyiz almak ve onun vasıtası ile Allah'ı hatırlamak, gıyabında mürşidle manevî beraberlik ve muhabbet tesis etmek amacıyla icra edilir; bunların en önemlisi muhabbettir. Tasavvufî anlayışa göre mürid, şeyhinin davranışlarını taklit edebilmek ve onun manevî hâlini kendine yansıtabilmek için şeyhini sevmelidir. Çünkü seven kişi sevdiğine benzemek ister. Sevgi ve ülfet şeyh ve mürid arasında bir vasıtaadır. Bu sevginin gücü nispetinde müride şeyhten manevî hal sirayet eder. (Tosun, 2007, 378).

Tasavvufta râbîta, kâmil ahlâk sahibi kişilerle kurulması istenen sevgi bağıdır. Sevenle sevilenin bir olmasıdır. İnsan karakteri, başkalarının yaptıklarını aynen yapmak sûretiyle, farkına varmadan bir biçim kazanır. Kişiyse sevdiğinin tavırları, şahsiyetinin dokunmasında önemli bir fonksiyon icrâ eder. Çünkü insan sevdiklerini önyargısız benimser ve onlarla bütünleşir.

Râbîta, her ne kadar Nakşbendiye tarîkatına has bir özellik olarak dikkat çekiyorsa da, aslında bütün tarîkatlarda vardır. Hatta râbîta, “kültürler arası ortak bir özelliktir” denilse yeridir. Çünkü Râbîta ideal kahramanların, model şahsiyetlerin, ideal davranışlarından yararlanma, onlarla bütünleşme ve aynîleşme yoludur. Râbîta insanî bir insiyaktır. Fizik, sosyal ve moral ya da ruhî ve ahlakî kişiliğin başkaları üzerindeki müspet ya da menfî etkisidir. Her ilim ve sanatın pîr ve uzmanı, o ilim ve sanat mensupları için örnek ve ideal insandır. Tasavvufta istenilen kâmil insanı yetiştirmek için müridlerin gönlüne kâmil bir model konmuştur.

Konuya psikolojik açıdan yaklaşıldığında, psikolojide örnek alınan enerjik karakterlerde "sirâyet özelliği"nin varlığı kabul edilmektedir. Güçlü insanlar zayıflar için daima ilham kaynağıdır. Âdetâ onları peşlerinden gitmeye zorlamaktadır. Güçlü insanlar ve büyük liderler, bir mıknatıs gibi, aynı karakterde olan insanları kendilerine çeker ve etkilerler. Çünkü güçlü insanların sergilediği örnekler sirâyet eder. Herkes onları taklit etmek ister, onlara duyulan hayranlık hissi, zihnî kabiliyetleri geliştirir. İnsanın manevî bakımdan yükselmesine engel olan nefse karşı koyma direncini kazandırır. (Yılmaz, 2010, 328-330).

Müridin derecesi açısından üç türlü râbîta vardır:

1. *Mübtedî müridin râbîtası*: Müridin her an ve her yerde şeyhinin huzurunda imiş gibi davranması, şeyhinin hayalen daima kendisiyle beraber bulunduğunu, hareket ve duygularına muttalî olduğunu düşünmesi ve davranışlarını ona göre kontrol edip, edepten ayrılmamasıdır. Bunu gerçekleştirmeye "fenâ fi'ş-şeyh" denir.
2. *Mutavassıt müridin râbîtası*: Bu çeşit râbîta da, seyr ü sülûkte belli bir mesafe katetmiş olan sâlik, hayatının her anında Rasulullâh'ın huzurunda ve murakabesi altında olduğunu düşünerek O'nun ahlâkını hayatına hakim kılmaya çalışmasıdır. Bunu başaran sâlik, şeyhte fânî olma mertebesini aşarak, "fenâ fillâh" mertebesine yükselmiştir.
3. *Müntehâ müridin râbîtası*: Vuslat makamına eren sâlik, hem şeyhte hem de Rasûlullah'ta fanî olma mertebelerini aşarak, "fenâ fillâh" mertebesine ulaşmıştır. Bu mertebede sâlik her an her yerde Allah'ın huzurunda olduğunun şuuruna varmıştır. Onun bu şuuru her an muhafaza etmesi ve tüm duygu düşünce ve davranışlarını ona göre tanzim etmesi, rabitanın en son ve en mütekâmil olanıdır. Bu safhada mürid, bütün varlığını Allah'a adayarak, kendisinin ve dünyanın O'nun varlığı karşısında bir hiç olduğunun şuuruna varır. (Gündüz, 1984, 278-279).

Neticede aslında dinî olmaktan çok insanî bir olgu olan râbîta, tasavvufî anlamda kâmil ahlâk sahibi kişilerle kurulması istene bir sevgi bağıdır. Tasavvufta da bir eğitim metodu olarak çok yaygın olmasa da, uygulanmaktadır.